

»VESELJE IN NEUMORNO DELO – NAŠI GLAVNI VODILI«

INTERVJU EDA GABERŠKA Z ANDREJEM KOŠIČEM

Leta 2009 je predsednik Republike Slovenije dr. Danilo Türk na podlagi vloge Zveze ljudskih tradicijskih skupin Slovenije mag. Andreju Košiču podelil odlikovanje *red za zasluge* za velik prispevek na področju ohranjanja in negovanja tradicij slovenskega naroda na področju ljudskega plesa. Ob tej priložnosti Ti izrekam iskrene čestitke v svojem osebnem imenu, imenu Javnega sklada RS za kulturne dejavnosti in v imenu vseh slovenskih folklornikov.

Kaj te je pripeljalo v folklorne vrste?

V drugem razredu gimnazije sem se prijavil v začetni plesni tečaj pri plesnem mojstru Jenku, vendar mi to kljub uspešnemu napredovanju ni preveč ustrezalo in sem iskal drugo obliko udejstvovanja. Najprej sem poizkusil pri Folklorni skupini Zeleni Jure, ki jo je vodil Iko Otrin. Tudi tu mi ni ustrezalo!

Ko sem poleti 1958 videl nastop AFS France Marolt ob povratku z evropske turneje, sem se v hipu odločil, da je to tisto, kar si želim. Zato sem se jeseni tega leta z veseljem odzval vabilu kolegice s fakultete, Anice Ropret, in se kot njen soplesalec priključil Maroltovi skupini. Plesni del avdicije sem pri Tončki Marolt opravil brez težav, na pevski avdiciji pa sem bil sprejet samo pogojno. Vendar v nadaljevanju plesne kariere pri Maroltu nisem imel težav.

Kakšni so tvoji spomini na to obdobje?

Takoj po prihodu sem bil vključen v srednjo skupino, ki je vabila že leto pred mojim prihodom. Predvsem po zaslugi odličnega vaditelja Marjana Kralja sem hitro napredoval in po sedmih mesecih že prvič nastopal v treh plesnih spleth. Na prvem gostovanju v tujini aprila 1960 v Grčiji sem prvič nastopil v Šopskih plesih. Junija istega leta na turneji po Italiji sem bil že v »stari« ekipi, ki je plesala gorenjske, šopske, posavske (hrvaške) in bunjevske plese.

Jeseni 1960 je Marjan Kralj postajal vse bolj vključen v delo na Radiu Ljubljana in tako sem ob Igorju Pobegajlu postopoma začel prevzemati korepetitorske naloge, največ pri srednji in starejši skupini, s čimer sem na začetku zaradi pomanjkljivih izkušenj vodenja vaj – zlasti pri starejši skupini, kjer sem bil po stažu še vedno benjaminček – imel kar nekaj problemov.

Plesno kariero pri Maroltu sem končal na gostovanju v Belgiji in na Nizozemskem poleti 1964.

Leta 1965 si prevzel vodenje Folklorne skupine Sava Kranj. Kako pa je bilo v letih pred tem?

Omenil sem že, da začetki mojega korepetitorskega dela pri maroltovcih segajo v jesen 1960. Zgodaj spomladi 1962. sem, kot tedaj že malce bolj izkušen učitelj, v Banjaluki pri FS Veselin Masleša postavljaj gorenjske plese po koreografiji in glasbeni priredbi Tončke Marolt. Januarja in februarja 1963 sem v Rotterdamu, Amsterdamu in Haagu poučeval plese jugoslovanskih narodov, ki so jih za lastno zadovoljstvo gojili za te plese navdušeni nizozemski ljubitelji ljudskih plesov.

Jeseni 1963 sem začel poučevanje takratne zelo kakovostne in številčne "začetniške" Maroltove skupine, ki sem jo pripeljal od prvega plesnega koraka do prvega nastopa junija 1964.

V času služenja vojaškega roka sem na otoku Visu učil skupino vojakov in viških deklet, s katerimi smo nekajkrat nastopili na otoku z dvema, meni takrat iz Maroltove skupine znanima spletoma gorenjskih in bunjevskih plesov. Enkrat na teden sem učil tudi viške osnovnošolce osnovne korake plesov Šumadije.

Po povratku iz JLA me je takratni predsednik skupine inž. Roman Povše vabil, da bi nadaljeval poučevanje "južnih", tj. neslovenskih plesov pri AFS France Marolt. Dokaj mamljivo ponudbo sem odklonil, ker sem bil tedaj že v celoti preseljen na Gorenjsko, stanoval sem v Naklem, delal pa v kranjski Savi.

No, in sedaj smo pri obdobju, ki si mu dal svoj osebni pečat – 20 let dela pri kranjski Savi.

Jeseni 1965 so me povabili, da bi obnovil delovanje FS Sava, ki je začela že leta 1949, vendar je vsakokrat, ko je skupino zapustilo večje število fantov, prekinila delo za kakšno leto ali dve. Januarja 1966 na Gorenjskem na področju ljudskega plesa ni bilo prave konkurence. Nekaj mesecev pred tem je nehala delovati FS Tone Čufar na Jesenicah, v Kranju pa je bolj ali manj životarila folklorna skupina na Primskovem. Poleg tega je bilo zelo živo močno "folklorno" jedro v Preddvoru, kjer sta delovali t. i. geoavtentična in zelo dobra šolska skupina, ter nad Kranjem prav tako t. i. geoavtentična FS Nemilje - Podblica. Moj koncept je bil tudi v provinci ustvariti programsko podobno usmerjeno, torej reproduktivno folklornoplesno skupi-

Andrej Košič prejema priznanje predsednika države. (Foto: Janez Eržen, Ljubljana, 14. 1. 2010.)

no, kot je bila tedaj Maroltova, ki mi je bila za zgled. V Ljubljani sem poznal še FS ŽKUD Tine Rožanc in s pomočjo plesalk in plesalcev AFS France Marolt nastalo folklorno skupino gluhtonemih KUD Oton Župančič, kjer sem dobro leto v študentskih časih tudi sam učil. Vedel sem za FS Zeleni Jure, ki je pod vodstvom Ika Otrina vadila v Ljubljani, v prostorih gimnazije na Šubičevi. Take vrste folklornih skupin tedaj na Gorenjskem ni bilo.

Ob prihodu v skupino je bilo šest plesnih parov in en harmonikar. Začeli smo učenje belokranjskih plesov v koreografiji Tončke Marolt – od nje sem dobil dovoljenje, da jo postavim na oder tudi pri savski skupini – in v glasbeni priredbi Matije Tomca. Z omenjeno odrsko postavitvijo smo se že maja (z izposojenimi oblekami) pojavili v niškem amfiteatru pred 2000 gledalci.

Brez začetne strokovne pomoči Tončke Marolt, ki je nesebično dala tudi dovoljenje za svojo postavitev gorenjskih plesov, kasneje pomagala s kopico notnega gradiva, ko smo oblikovali pionirsko folklorno skupino OŠ Lucijan Seljak, nas bodrila in opozarjala na pomanjkljivosti, kadar nas je občasno videla na kakšnem nastopu, prav gotovo naše savske skupine, kot se je razvijala v drugi polovici šestdesetih let, ne bi bilo.

Seveda je bilo za nadaljnje delo potrebnih več stvari. Najprej materialna podlaga – takratni glavni direktor Save, Janez Beravs, je znal ceniti naša prizadevanja in jih ustrezno finančno podpreti. Potem kontinuirana kadrovska krepitev na plesnem in glasbenem področju. Nadalje, ustrezno usposabljanje za vodenje folklornih skupin, ki ga je organiziral odbor za folkloro pri ZKOS pod vodstvom dr. Bruna Ravnikarja, ki sva se ga najprej udeležila dva člana skupine, kasneje pa še mnogo drugih. Tudi dejstvo, da se nam je uspelo povezati s tedaj edinim tamburaškim orkestrom na Gorenjskem iz Reteč pri Škofji Loki. Naša glavna vodila pa so bila predvsem entuziazem, veselje in neumorno delo, s katerim smo postopoma širili program plesov in pesmi. A pri tem nismo hiteli. Naš cilj je bil, kolikor mogoče kakovostno poustvarjati čim bolj nepotvorjeno zapuščino na plesnem, pevskem, inštrumentalnem in oblačilnem področju predvsem slovenskega pa tudi drugih jugoslovanskih narodov in narodnosti.

V nekaj manj kot dvajsetih letih vodenja je savska skupina "... vstopila v 1. ligo slovenskih reproduktivnih skupin!" (citat dr. Bruna Ravnikarja po prvem celovečernem nastopu naše skupine v Lienzu v Avstriji leta 1971), izvedla več sto uspešnih nastopov v domovini in tujini, med drugim tudi na zelo znanih folklornih festivalih, kot je na primer Confolones v Franciji 1972. leta, kjer smo pred 15 skupinami iz desetih držav, treh celin ter več tisoč gledalci imeli čast, da smo slovesno odprli festival s prižiganjem festivalskega ognja, branjem slovesne pri-sege in celovečernim otvoritvenim nastopom.

V tem času je skupina pripravila več kot deset različnih odrskih postavitev plesov iz Bele krajine, Gorenjske, Rezije, Prekmurja, Primorske in Dolenjske ter plese iz Glamoča, Baranje, Šumadije in bunjevske plese iz okolice Subotice.

S folklornega tabora za odrasle. (Foto: Janez Eržen, Maribor, 10. 10. 2009.)

Vodenje skupine sem naslednikom prepustil jeseni 1985; poleg mene je bilo tedaj v skupini še sedem korepetitorjev za ples in petje z opravljenim zaključnim izpitom za izprašanega vodjo folklorne skupine.

Na zadnjem koncertu pod mojim vodstvom, na katerem smo se prvič predstavili s celovečernim programom samih slovenskih ljudskih plesov, pesmi in melodij, nas je v dveh večerih v športni dvorani na Planini spremljalo okrog 3000 gledalcev, nastopilo pa je več kot sto aktivnih plesalk in plesalcev, pevcev solistov in v oktetu, godcev in tamburašev, pionirčkov in veterarov, ki so plesali pri skupini v preteklih letih.

Eden bistvenih razlogov, da sem opustil delo pri savski folklorni skupini, je bilo moje imenovanje za kadrovskega direktorja Save. V podjetju je bilo tedaj okoli 4600 delavcev, Jugoslavija se je počasi pogrezala v ekonomsko in institucionalno (pa morda še kakšno drugo) krizo in nemogoče si je bilo zamisliti, da ne bi temu delu posvetil prav vsega razpoložljivega časa.

Na folklornem področju sem ostal kljub temu aktiven še pri organizacijskem delu. Februarja 1982 sem kot podpredsednik ZFSS (Združenja folklornih skupin Slovenije) prevzel dolžnosti dotedanjega predsednika Dušana Schusterja, ki je za več let odšel službeno v tujino. Leta 1983 sem bil izvoljen za predsednika združenja z dveletnim mandatom, leta 1985 pa ponovno izvoljen s štiriletnim mandatom. Presojo rezultatov dela takratne ekipe – v njo štejem še podpredsednika združenja Eda Gaberška, predsednike Izvršnega odbora Fanči Kuhar, Mileta Trampuša in Metoda Špura ter strokovno delavko Meto Benčina in seveda delegate člane IO iz posameznih pokrajin – prepuščam drugim ...

Razen tega da si bil strokovni vodja FS Sava, si ves čas pomagal drugim skupinam in tudi strokovno ocenjeval njihovo delo.

Kot svetovalec in ocenjevalec sem deloval pri več skupinah, na primer pri FS KUD Karol Pahor iz Pirana, FS Šaltin iz Sv. Petra nad Sečovljami, FS Trbovlje, FS Tehnik iz Škofje Loke, FS Veriga iz Lesc in daljši čas pri FS KPD Zarja v Železni Kapli na avstrijskem Koroškem. Delovne teme oziroma naloge so bile različne, od postavljanja Šopskih plesov v koreografiji Igorja

Prejetje Maroltove plakete na koncertu, ki so ga člani Folklorne skupine Društva upokojencev Naklo pripravili ob 50. letnici delovanja in ob 70. letnici rojstva Andreja Košiča. (Foto: Janez Eržen, Naklo, 19. 9. 2008.)

Pobegajla v Piranu in pomoč pri učenju nekaj odrskih postavitev, ki so jih Pirančani povzeli po Maroltovi skupini (pleši Bele krajine, Gorenjske, Glamoča, Šumadije), prek lastnih odrskih postavitev gorenjskih plesov v Sv. Petru pri FS Šaltin, učenja in postavljanja koroških plesov iz Podjune in Mežiške doline ter Prvega reja v Železni Kapli, postavljanje svatovskih plesov Tončke Marolt pri FS Tehnik v Škofji Loki, občasna strokovna pomoč na vajah v Trbovljah in Lescah.

Ocenjeval sem folklorne skupine na nekaj območnih in pokrajinskih srečanjih v začetku devetdesetih prejšnjega stoletja, leta 1993 sem bil tudi strokovni spremljevalec regijskih srečanj in oblikovalec programa državnega srečanja v Beltincih.

Zdaj smo pri zadnjem poglavju folklorne delovanja, ki traja, in upam, da bo še dolgo trajalo – pri FS Društva upokojencev v Naklem.

Leta 1996 sem bil eden od ustanoviteljev skupine, ki danes združuje 33 plesalk in plesalcev povprečne starosti 65 let (v razponu od 50 do 77 let). V začetku smo si s svojim denarjem kupili »gorenjske narodne noše«, ki smo jih kasneje dopolnjevali in razvijali kostumsko podobo. Delno nas sofinancira Občina Naklo, ki je zagotovila finančna sredstva za izdelavo koroških in prekmurskih folklornih kostumov, tako da skupina danes obvladuje okoli 60 minut programa plesov, pesmi in šeg, oblikovanega v šestih odrskih postavitvah iz treh pokrajin severne Slovenije. Spremlja nas godčevski sestav dveh harmonik, klarineta, violine in kontrabasa oziroma baritona. Za nami je prek 150 nastopov v Sloveniji, Avstriji, večkrat na

Poljskem, v pobratenem Naklem nad Notecijo na Poljskem, kot tudi na odmevnih mednarodnih festivalih na Poljskem, Madžarskem, v Ukrajini in doma na Zmajfestu, enkrat na Jurjevanju v Črnomlju in trikrat v okviru mednarodnega folklorne festivala v Beltincih na sklepem Srečanju odrskih folklorne skupin Slovenije.

Za razliko od veteranskih ali veteransko-upokojenskih skupin iz Ljubljane in od drugod – na primer Tine Rožanc, Cof, Sok Velenje ... – je večina naših plesalk in plesalcev začela z učenjem ljudskih plesov v poznih letih (najstarejši pri petinšestdesetih). V naši skupini je v mladih letih od 33 članov ljudske plese vadilo in nastopalo le šest članov.

Na koncu še zanimivost: skupina je pred sedmimi leti obudila tudi prednovoletno koledovanje, ki v nakelski občini v folklorizirani obliki počasi postaja spet del vsakoletnega prednovoletnega ozračja.

Ob koncu najinega razgovora še eno vprašanje oziroma ugotovitev. Lani ob obletnici Folklorne skupine Sava, ki si jo vodil dva meseca manj kot dvajset let, sta z ženo Branko sedela v predzadnji vrsti, čim manj na obeh tistih v prvih vrstah. Če k temu dodam še svojo izkušnjo s skupino v Bovcu, se sprašujem, ali mladi folklorniki nimajo srčne kulture in se želijo odkrižati starejših z željo, da čim prej prevzamejo vodstvo skupine in postanejo »glavni«. Imaš tak občutek?

Zanimiva ugotovitev, mislim, da tu najbolj izstopajo generacijska razhajanja. Zdi se mi škoda, da izgubljam izkušene folklorne.